

Saksnr:**Møte:** 16. møte i Rådgivende utvalg**Tid:** Onsdag 17. juni 2020, kl. 10:00 – 12:00**Sted:** Norges institusjon for menneskerettigheter, Akersgata 8.**Deltakere:** Else Leona McClimans, Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg, Professor Eirik Holmøyvik, Universitetet i Bergen (UIB), Postdoktor Kristina Labba, Universitetet i Tromsø, Den norske Helsingforskomité (NHC) v/ Gunnar Ekeløve-Slydal, Professor Siri Gloppen, Universitetet i Bergen (UIB), Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) v/ Ann-Magrit Austenå, Likestillings- og diskrimineringsombudet v/ Hanne Bjurstrøm, Ervin Kohn, Antirasistisk senter, Anne-Lene Egeland Arnesen, Pasient – og brukerombudet i Buskerud, Barneombudet v/ Camilla Kayed, FFO v/ Live Kroknes Berg, Sivilombudsmannen v/ Helen Håkonsholm.

Politi høyskolen v/ Knut Evensen og Manjeet Singh deltok under sak 2.

Fra NIM:

Direktør Adele Matheson Mestad, assisterende direktør Gro Nystuen, seniorrådgivere Kristin Høgdahl, spesialrådgiver Anine Kierulf, rådgivere Mina Haugen og Anders Broderstad, praktikant Karin Johanne Nordby og Vilde Aggvin.

Forfall: Amnesty International Norge v/ John Peder Egenæs og Susann Funderud Skogvang.**Referent:** Vilde Aggvin

1. Velkommen og orienteringer

NIM v/ Adele innledet med en kort oppdatering om NIMs arbeid. Det siste kvartalet har vært preget av Covid19-epidemien og menneskerettslige problemstillinger. Forholdene på kontoret begynner gradvis å stabilisere seg. Fokusområder har også vært SP artikkel 27, eldres rettigheter og klima og menneskerettigheter. Det arbeides i tillegg med å slutføre temarapporter på samisk statistikk og på klima og menneskerettigheter.

NIM har nettopp slutført oppdatert sammenstilling av alle FNs anbefalinger til Norge 2017-2020, som ligger ute på [hjemmesidene](#). Trykt versjon vil bli distribuert til relevante aktører, herunder det sivile samfunn/NGOer, ombudene, departementer, kommuner m.m. Det er særlig ønskelig med en bredere oversikt over kommunenes oppfølging av menneskerettighetene, og en målsetning er derfor å spre sammenstillingen til kommunene på brukervennlig vis i opplæringsøyemed.

CEDAW er i gang med ny syklus, nå under forenklet rapporteringsprosedyre. Innspill er ønsket før Komiteen i juli 2020 utarbeider sin «list of issues prior to reporting» (LoIPR) til Norge.

Angående oppnevning av NIMs rådgivende utvalg (RU) for perioden 2020-2024. NIM har gjennomført en åpen prosess for å få forslag til nye RU-medlemmer. NIM har satt stor pris på at dagens medlemmer i utvalget har stilt seg til disposisjon for en ny periode. Kriteriene som blir vektlagt står i utlysningen. De inkluderer blant annet erfaring med menneskerettslig tilnærming, deltakelse i internasjonal rapportering og fordeling med hensyn til tematisk kompetanse, kjønn og fornyelse. Vi kommer tilbake til dere etter at styret har fattet sitt vedtak.

2. Institusjonell rasisme i Norge

NIM v/ Adele innledet. Institusjonell rasisme og diskriminering er høyaktuelt i det siste, og vil være hovedtema for dagens RU-møte. NIM v/Adele fremhever at det er viktig å tenke bredt og felles om de spørsmålene som melder seg. Institusjonell rasisme er en omfattende samfunnsdebatt som fordrer en grundig analyse og konstruktiv tilnærming.

Statene er forpliktet til å iverksette tiltak for å forhindre diskriminering etter både Grunnloven og andre menneskerettighetskonvensjoner. Enkeltfortellingene den siste tiden viser at utfordringen Norge står overfor trolig er større enn mange tenkte seg. En viktig målsetning fremover vil være å øke kunnskapen om problemet og bryte det ned i ulike bestanddeler for at diskusjonen for endringer skal bli fruktbar.

Debatten om institusjonell rasisme har i særlig grad vært rettet mot politiets arbeid. NIM ønsket derfor å høre hvordan politiet adresserer rasisme i utdanningsløpet.

Velkommen til Politihøgskolen som var invitert til å presentere først etterfulgt av forberedte innspill fra to RU-medlemmer og åpen diskusjon.

2.1 Presentasjon v/Politihøgskolen

Politiutdanningen

Ppt-presentasjonen er tilgjengelig på forespørsel. Hovedlinjen er at politiet i Norge nyter stor tillit sammenlignet med andre land. Utdanningen er preget av forskningsbasert og kunnskapsbasert undervisning, og sosiologi- og kriminologifag utgjør en betydelig del av undervisningen – i tillegg til omfattende praksisarbeid. Integrering og problemstillinger i forbindelse med stemping, stigmatisering og rasisme er en eksplisitt del av undervisningen. Opptak til Politihøgskolen er videre preget av høyt karaktersnitt og grundige tester av både verdier og andre personlighetstrekk. Tidligere brukte man opptakskvoter, men har siden gått bort fra det. Politihøgskolen ser at prosenten med minoritetsbakgrunn har gått litt opp de siste årene (12-13%).

I operativ virksomhet står politiet overfor flere utfordringer tilknyttet minoritetsungdom blant annet ved id-kontroll og patruljering som kan oppleves som overkontroll på diskriminerende grunnlag.

Særlig om (utviklingen av) minoriteters tillit til politiet

En kvantitativ studie fra besøk hos noen få videregående skoler i Oslo viser at nesten dobbelt så mange minoritetsungdom har mistillit til politiet sammenlignet med majoritetsungdom.

Bare selve møtet med politiet kan gjøre ungdommen urolig på grunn av uniformen og politibilene. Dette gir grunn til å vurdere mindre synlighet, avhengig av oppdraget, og å forbedre kommunikasjonen mellom unge og politi. Politiet bør (når det er mulig) ta seg tid til å forklare hvorfor de befinner seg et visst sted til en viss tid for å øke forståelsen for politiets arbeid (rettferdig prosess). Prosessrettferdighet viser seg å være den utslagsgivende faktoren for minoritetsungdom sammenlignet med majoritetsungdom. Politiet må bli flinkere til å bygge relasjoner uten å oppleves som stigmatiserende.¹

Andre forhold påvirker også hvordan minoriteter oppfatter politiet. Blant annet kan tilliten til myndighetene generelt få innvirkning på tilliten til politiet. Ordlyden i det politiske ordskiftet de siste årene har blitt opplevd som spissere, og utlending/migrasjon-feltet har fått et mye større fokus. Et eksempel på politiets dilemma er når det avmerkes store midler til å bekjempe kriminalitet i Oslo-sør, som innebærer at politiet forventes å gjøre en jobb i området - bl.a. gjennom økt tilstedeværelse. Dette kan igjen forsterke følelsen av overkontroll.

Et viktig poeng er også at det etter utlendingsloven foreligger en lavere terskel for å kontrollere den politiet «antar» er en utlending. Ser man derimot ut som en typisk nordmann, skal det mer til for å «forstyrre» vedkommende. Loven sier med andre ord at politiet indirekte kan diskriminere, ettersom det ofte er tilfellet at mange ser på utseende, språk og klær for å identifisere en utlending. Målet er selvfølgelig at målestokken skal flytte seg vekk fra det den enkelte politimann tror, til kunnskapsbaserte kriterier.

Utfordringene nevnt over må også ses i lys av Schengen-avtalen, som innebar at grensekontrollen ble flyttet til innlandet. Politistyrkene skal nå identifisere utlendinger på gata, noe som vil kunne oppleves som både overkontrollerende og stigmatiserende for minoritetsbefolkningen.

På spørsmål fra RU opplyser Politihøgskolen at det ikke eksisterer kjente eksplisitte tall på hvor tett den overkontrollen som rapporteres er knyttet til hjemmelen for utlendingskontroll. Det er ikke ekstreme forskjeller på minoritet/majoritet hva gjelder opplevelsen av overkontroll, selv om minoritetene er i flertall. Kontrollen har ikke nødvendigvis noe å gjøre med at de er, eller ser ut som,

---

¹ Det anbefales å lese Randi Solhjells kvalitative studie om minoritetsungdom og politimøter.

minoriteter. Det kan like gjerne være at vedkommende bor på østkanten, hvor det er større risiko for å komme i kontakt med politiet.

2.2 Innspill og spørsmål fra øvrige RU-deltakere

Likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm viste til at hun har fått et utvidet mandat til å arbeide med offentlige myndigheters opplysningsplikt i forbindelse med hvordan de bekjemper rasisme/diskriminering. Særlig fokuseres det på minoritetskvinner og vold, samt helsetjenesters bruk av tolk. Søkelyset er for tiden spesielt rettet mot NAVs håndtering av det økende antallet arbeidsledige som følge av Covid-19, som særlig har rammet minoriteter. Også hatkriminalitet er et fokusområde, og ombudet deler politiets bekymring for minoritetenes synkende tillit til politiet.

Antirasistisk Senter v/Ervin Kohn trakk frem å pålegge skolene å ha en beredskap for hva som skal gjøres når rasistiske hendelser oppstår, vil kunne være et nyttig redskap for å få tallene ned. Registreringen av rasistiske hendelser er viktig.

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) v/ Ann-Magrit Austenå viste til at etnisk profilering også skjer i Norge, og at arbeidet i politiet går for treigt. NOAS ønsker å både se og kommentere introduksjonsfilmer til politiet i denne forbindelse.

Videre opplever NOAS at det politiske Norge fikk en «støkk» gjennom høye ankomster av asylsøkere over Storskog i 2015. Norge opplevde da de utfordringer som følger av å være førsteland i Schengen-grensesamarbeidet. Behovet for reetablering av nasjonale grensekontroller og det påfølgende politiske behovet for kontroll med grensene og hvilke personer som befinner seg i Norge, ga dramatiske endringene i utlendingsloven (bl.a. videre fullmakter for internering og ID-kontroll). I en situasjon med strammere retorikk om asyl- og innvandringspolitikk mener NOAS det er grunnlag for å spørre om dette kan ha bidratt til et slags ulovfestet, akseptert «behov» for ulikebehandling fra politiets side. Institusjoner som skal ivareta minoriteters rettigheter har et ansvar for å bevisstgjøre politikerne.

Representantene fra Politihøgskolen viste til at profilering også skjer i politiet. Det er imidlertid for lite forskning som kan belyse innvendingene konkret. På spørsmål fra Adele var de enige i at det var behov for at forskningsmiljøene igangsetter slike undersøkelser, men påpekte at det vil være en vanskelig oppgave å tallfeste hvorfor minoriteter kontrolleres oftere. Årsakene vil både kunne være utlendingslovens vide hjemmel til kontroll, eller at Stortinget har besluttet at større ressurser skal benyttes i områder hvor minoriteter ofte bosetter seg. Mer generelt er det behov for å identifisere årsakene til uro.

Pasient – og brukerombudet i Buskerud v/ Anne-Lene Egeland Arnesen fremhevet at hun har troverdige kilder på at de unge i politiet møter en kultur hvor det legges lokk på det som kunne ha vært gode avviksmeldinger og nyttige varslinger. Sammenlignet med sykepleiere, hvor slik rapporteringsarbeid er en integrert del av utdanningen, har politiet en viktig vei å gå – både i utdanningsarbeidet og i praksisarbeidet. *Politiet sa seg enig i dette.*

Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) v/ Ann-Magrit Austenå viser til at det er positivt at LDO ser sitt mandat opp mot PU (Politiets utlendingsenhet). De vide fullmaktene utlendingsloven gir resulterer i utfordringer som det må ses nærmere på. Både LDO, NIM og Barneombudet bør arbeide med å bevisstgjøre politikere som kappes om å bli strammere overfor utlendinger og migranter.

Postdoktor Kristina Labba fremhevet at NIM burde vurdere å skrive en temarapport om emnet.

Den Norske Helsingforskomité v/Gunnar Ekeløve-Slydal uttalte at det hadde vært ønskelig at NIM kom med et innspill til Sannhets- og forskningskommisjoner for samer, kvener og skogfinner.

Adele takker for et godt møte og nyttige innspill.

Møteslutt 12.00